

Buurtreactie Kort Haarlem en Kadenbuurt op plannen voor de energietransitie

Inleiding

In december 2020 heeft de gemeente Gouda de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt als één van de verkenningswijken aangewezen. Op 7 april is de verkenningsstudie aardgasvrij voor de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt gepresenteerd. Op deze digitale bijeenkomst waren ca 150 bewoners aanwezig. Op 12 april hebben 22 bewoners over een reactie uit de buurt gesproken, mede op basis van de vele vragen en opmerkingen die op 7 april werden gesteld. Tenslotte is deze reactie op 22 april besproken met bewoners van beide buurten.

Buiten de bijeenkomsten en overleggen om hield een groepje bewoners spontaan een handtekeningenactie Kort Haarlem tegen de keuze voor eventuele startbuurt. De actie moest een stem geven aan ieder die niet via ZOOM of websites geïnformeerd kunnen worden. Zij haalden veel handtekeningen(meer dan 400) op en gaan nog door met verzamelen. Bij de ontmoeting met deze groep bleek niettemin dat zij willen samenwerken aan maatregelen zoals isolatie ten behoeve van CO2 reductie. Via de actie vragen ze meer tijd en meer aandacht voor mensen die maatregelen niet kunnen betalen of organiseren. Het plan is opgevat om op vrijdag 23 april onze buurtreactie samen met de handtekeningen aan het college aan te bieden.

Er verschenen ook posters op lantaarnpalen met "aardgas eruit, waterstofgas erin".

In de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt staan ca 3000 huizen. Gezien het aantal bewoners dat niet heeft geparticipeerd, kan onderstaande reactie dan ook **niet** worden gezien als representatief voor de twee buurten, maar van degenen die mee deden. De discussies waren over het algemeen positief kritisch over de energietransitie en er waren echter ook uitgesproken tegenstanders van startwijk worden.

Overeenkomstige de discussie op 12 april, geven we hierbij de meningen, argumenten en voorwaarden voor drie thema's:

- a. Draagvlak en sentiment over het fenomeen startwijk worden;
- b. De prioriteit voor isoleren;
- c. Het warmtenet.

Afsluitend zijn een aantal vragen en voorwaarden geformuleerd die noodzakelijk geacht worden in een vervolgtraject.

A. Draagvlak en sentiment over het fenomeen startwijk worden

Er is onder inwoners veel weerstand tegen het aanwijzen van Kort Haarlem en Kadenbuurt als startbuurten. Veel bewoners willen geen proefkonijn zijn en zijn bang last te krijgen van de wet van de remmende voorsprong. Ze willen dat de gemeente voor een oudere en diverse wijk veel meer tijd neemt. De gemeente zal de dreiging moeten wegnemen dat binnen 10 jaar een nog volstrekt onbekende oplossing zal worden ingevoerd.

Sommige bewoners zijn in paniek over de kosten waarmee ze kunnen worden geconfronteerd als onze buurten worden aangewezen als startbuurten en zijn daarom een handtekeningenactie gestart tegen mogelijke aanwijzing.

Huurders zijn nog op geen enkele wijze geïnformeerd over de transitie of om hun mening gevraagd en voelen zich daarom buiten de besluitvorming gehouden.

Daar staat tegenover dat andere bewoners juist kansen zien. Bijvoorbeeld doordat ze na uitgebreid onderzoek in het kader van startbuurt meer inzicht krijgen in de mogelijkheden/kosten of doordat tegelijk de rioolverbetering sneller zou kunnen worden aangepakt. Deze bewoners willen ook graag weten of de gemeente een startbuurt extra financiële ondersteuning gaat bieden, niet alleen voor onderzoek, maar ook voor concrete projecten en individuele maatregelen.

Deze weerstand hoeft niet te conflicteren met de positieve houding tegenover energietransitie, zoals uit de buurtenquête in Kort Haarlem (respons 250 in Kort Haarlem, met name eigenaren van woningen) en de gemeentelijke enquête in beide buurten blijkt. Er moet echter veel meer aan betrokkenheid, informatievoorziening en steun gewerkt worden. Er is gebrek aan informatie of vermogen om aanwezige informatie te begrijpen en daardoor is er veel sprake van 'horen zeggen'. Er is ook veel wantrouwen richting de gemeente. Mensen hebben het gevoel dat ze voor het blok worden gezet en dat ze meegezogen worden in een proces dat te snel gaat en dat ze niet meer kunnen stoppen zodra het etiket "startwijk" op onze buurten wordt geplakt.

Daarnaast plaatsen mensen vraagtekens bij de haalbaarheid, daadkracht en het financiële vermogen van de gemeente, mede ingegeven door concrete voorbeelden uit het verleden (riolering!). Mensen gaven tijdens de bijeenkomst ook aan dat ze bang zijn om de regie kwijt te raken als hun buurt een startbuurt wordt.

Het aantal voorstanders zou kunnen groeien als de gemeente meer informatie gaat verstrekken over de voor- en nadelen, waarbij vooral moet worden geprobeerd iedereen mee te nemen in het proces. Dat uitgebreide onderzoek zou voor kleinere clusters gedaan moeten worden, waar bewoners gemeenschappelijke problemen ervaren en eventuele oplossingen voor hun woning kunnen begrijpen en leren accepteren. Er werd ook nadrukkelijk door mensen gevraagd om de complete onderzoeken vrij te geven, ook van scenario's die de gemeente als minder haalbaar acht, zoals de toepassing van waterstofgas. De gepresenteerde voorkeur voor een bepaald scenario heeft ook invloed op het aantal voorstanders. Een warmtenet roept veel vragen op en wordt door sommigen ervaren als riskant, zoals later uitgebreider wordt besproken. Warmtepompen kunnen overlast geven en zorgen in slecht geïsoleerde woningen voor te weinig CO2 reductie. Ook zijn er zorgen over de omvang van een dergelijke installatie in de soms kleine huizen in onze wijk.

Veel bewoners reageren positief op het organiseren van bewoners rond de energietransitie, met betrekking tot adviezen, informatie en mogelijke gezamenlijke acties. Echter, een groot deel van bewoners is nog niet aangehaakt, onder andere omdat er geen fysieke bijeenkomsten kunnen zijn. Er is veel tijd nodig om meer mensen te betrekken, zodat er meer draagvlak voor de ingrijpende plannen ontstaat. De dreiging om in 10 jaar of over 15 jaar van het gas af te moeten, ondermijnt dat activerende proces en breekt het opgebouwde draagvlak af. Dat blijkt ook uit de reacties van de handtekeningverzamelers:

Kort Haarlem en de Kadenbuurt zijn grotendeels een oude volksbuurten met vooroorlogse huizen en veel bewoners hebben een kleine beurs. Grote onrust is in de buurt ontstaan over de enorme kosten die ze tegemoet gaan zien. Bezorgde ouderen die geen idee hebben hoe ze de kosten zouden moeten betalen en zo ja, al helemaal geen idee hebben hoe ze dat geld er ooit weer uit krijgen. Huilende ouders die sparen voor een studie voor hun kinderen en dat plan nu in duigen zien vallen, mensen die wat geld hebben gespaard voor hun oude dag voor huis en leuke dingen, die dat geld zien verdampen. Men heeft er slapeloze nachten

van. "Wat we willen is dat de gemeente echt naar de bewoners luistert en hen blijft betrekken bij de besluitvorming." "Zoals ze nu bezig zijn wil Gouda het braafste jongetje van de klas zijn door te roepen dat wij hier wel tien jaar eerder van het gas af kunnen dan de rest van het land".

De groep is vast van plan door te gaan met hun actie en andere bewoners voor te leggen dat het te snel gaat, te duur is en dat er teveel onduidelijkheden zijn.

B. De prioriteit voor isoleren

Van het gas af zien sommige bewoners niet als haalbare stap om CO2 uitstoot effectief te verminderen. Een individuele warmtepomp vraagt nog teveel grijze stroom en met een warmtenet op hoge temperatuur moet zoveel bijgestookt worden, dat hiermee onvoldoende reductie wordt bereikt. Van het gas af gaan is daarom niet de eerste prioriteit, maar goed isoleren wel. Ook bij de handtekeningactie ervaren ze steun voor de noodzaak van isoleren. Er is draagvlak, maar het ontbreekt aan kennis, organisatietalent en voldoende financiële steun.

Hoe succesvoller woningen worden geïsoleerd, hoe kleiner het probleem van een andere energiebron, of dat nu een individuele warmtepomp of een warmtenet is. Isoleren geniet ook veel draagvlak, omdat het bijdraagt aan comfort en woningwaarde.

Tegenover bewoners, die denken dat goed isoleren onbetaalbaar is, staan andere bewoners die vertellen dat ze over een periode van 10 jaar zoveel stappen hebben gezet, dat ze al van het gas af zouden kunnen. Inderdaad zijn in veel woningen in de loop van 40 jaar, sinds de energiecrisis, stapsgewijs maatregelen genomen. Maar de eisen aan bijvoorbeeld isolatiedikte nemen toe met het oog op lagere temperatuur verwarmingssysteem. Veel woningen hebben dunne isolatielaagjes. Ook moet het verwarmingssysteem mogelijk vervangen worden.

Eerst moet er zicht op zijn dat isoleren beter betaalbaar en uitvoerbaar is, ook voor de lastige woningtypen, zowel koop- als huurwoningen. Gevraagd wordt om nauwkeurige berekeningen van de isolatieaanpak en kosten voor verschillende soorten woningen:

- Wat is nodig aan isolatie om te kunnen verwarmen met lage (35 - 50 graden) en midden (tot 50 -70 graden) temperatuur verwarmingswater?
- Wat betekent het gebrek aan goede isolatie?

De vraag is of aanwijzing tot startwijk kan helpen bij het bieden van inzicht in kosten en mogelijkheden, zonder de dreiging dat de buurten over 10 jaar voor het blok staan omdat het aardgas wordt afgesloten. Bewoners vinden dat er teveel onbekend is over de benodigde isolatie en kosten om nu een beslissing te nemen over de toekomstige warmtelevering.

C. Warmtenet

Onderzoek door DWTM levert het advies op dat een warmtenet een optie zou kunnen zijn voor de buurten Kort Haarlem en Kadenbuurt. Zelfs voor een deel van de actief geïnteresseerde bewoners roept deze conclusie vragen op. Bijvoorbeeld: waarop is deze conclusie gebaseerd? En welke alternatieven zijn onderzocht? Waarom wordt primair gekeken naar de laagste nationale kosten en niet naar eindgebruikerslasten en CO₂-reductie? Eindgebruikerslasten zouden bekend moeten zijn voordat je kiest om startbuurt te worden. Ook andere aspecten, zoals ruimtebeslag, risico voor kostenescalatie, roepen vragen op. Daarnaast is in het woud aan technische mogelijkheden, het idee dat de IJssel huizen zou kunnen verwarmen, niet begrepen.

Ondanks dat een klein deel van de buurten al langer intensief bezig is met de energietransitie, lijkt het op basis van de plm. 1000 reacties tijdens de 7 april sessie dat zelfs onder de actief geïnteresseerden het kennisniveau om de informatiestroom te duiden nog tekort schiet. De individuele situatie (isolatieniveau, draagkracht, kennisniveau, toekomstperspectief etc.) gecombineerd met de veelheid aan te wegen aspecten (ontwikkeling gasprij, technische ontwikkelingen etc.) bepalen het sentiment. De vragen die een warmtenet oplossing oproept, gaan uiteraard over kosten, maar ook over afhankelijkheid, risico's (leverbetrouwbaarheid, invloed van bodemgesteldheid zoals verzakkingen) en keuzevrijheid.

Met name niet begrepen lijken de status van het onderzoek (verkenning) en het beoogde tijdspad. Maar ook waarom alternatieven niet interessant zouden zijn. Ook de "black box" conclusie dat het warmtenet op 70 graden als beste uit de bus komt, roept vragen op. De kosten van het aansluiten op een warmtenet lijken -gemiddeld per woning voor de buurten als geheel- op grond van het gepresenteerde onderzoek aantrekkelijk in vergelijking met een investering in bijvoorbeeld een eigen warmtepomp. Naast de eerder genoemde bedenkingen, is het de vraag of het begrip TCO voldoende begrepen wordt (de initiële investering is misschien lager, maar de terugkerende energielasten zijn hoger) en of dit voor alle bewonerscategorieën even relevant is. Voor individuele woningen zullen de kosten (ver) afwijken van het gemiddelde vanwege een verschillende isolatiegraad, grootte van de woning en de vraag of men eigenaar of huurder is. Ook is opgemerkt dat voor oudere bewoners terugverdienen soms niet mogelijk is en dat de verwachting is dat jongere bewoners door zullen schuiven naar een volgende woning voor een TCO-cyclus is doorlopen. Meer begrip voor het begrip TCO kan ertoe leiden dat verdergaande isolatie toch aantrekkelijk wordt.

Los van de alternatieven voor een warmtenet oplossing, is er ook discussie over benodigde aanvoertemperatuur van zo'n warmtenet, die weer invloed heeft op de mate waarin emissiereductie bereikt kan worden (noodzaak van bijstoken). Die discussie vindt zijn oorsprong in de onzekerheid over de isolatiemaatregelen die de bewoners de afgelopen 30 jaar zelf al getroffen hebben. Een gedegen inventarisatie zou hier op zijn plaats zijn en een rol kunnen spelen in de besluitvorming over maatregelen. Zo'n inventarisatie zou gecombineerd kunnen worden met voorlichting en individuele kostenramingen. Eigenlijk wat energiecoaches ook al doen, maar dan onder een breder publiek en vanuit het oogpunt van een inventarisatie die een representatief beeld oplevert.

De boodschap dat er voorlopig nog niets beslist wordt (behalve dan startbuurt of niet) en dat er voorlopig nog geen mogelijkheden zijn om burgers te dwingen, vinden bewoners slecht passen bij het idee van een startbuurt die over 10 jaar van het gas af zou kunnen. Er is

wantrouwen in de lokale en centrale overheid. De vraag is wie het vertrouwen geniet om voorlichting te geven, en hoe je een groter deel van de wijk kunt bereiken.

De acties van de energiecoöperatie Kort Haarlem om mensen bijeen te brengen en advies en informatie te geven wordt gewaardeerd, maar er is veel meer hulp en financiële steun nodig, vooral ook van de overheid. Tevens is het opnieuw tot leven wekken van huurders comités nodig. Alles vergt veel tijd en het perspectief van 10 jaar is bedreigend voor het draagvlak.

Wat vragen de buurten de gemeente

- Er wordt meer informatie verwacht over het afsluiten van de huizen van aardgas. Er zijn vragen waarom bv waterstof of biogas niet een alternatief voor aardgas zouden kunnen zijn. Ook veel mensen willen graag meer weten hoe de Hollandse IJssel en de waterzuivering als warmte kan dienen. En wat is plan B als de Hollandse IJssel en de waterzuivering niet voldoende warmte kunnen leveren of bijvoorbeeld voor andere delen van de stad en andere gemeenten hogere prioriteit geldt;
- Besluitvorming in de gemeente gaat voor de bewoners veel te snel. De gemeente zou veel meer tijd moeten nemen om het vertrouwen van de bewoners te winnen;
- Er zou meer bekend moeten zijn over de voordelen van startwijk worden. Zijn er andere mogelijkheden om het nu lopende proces, dat steeds meer draagvlak geeft, actief te faciliteren, zonder te korte deadlines?
- De handtekeningactie tegen het worden van een startwijk duidt vooral op het gevoel dat veel bewoners, waaronder huurders, tot nu toe te weinig betrokken zijn bij voorgenomen stappen;
- Er bestaat bezorgdheid dat -indien de wijk die als startwijk wordt aangewezen- de wijk de regie volledig uit handen geeft en de politiek het besluit tot startwijk niet als een besluit tot nader onderzoek zal zien maar als een besluit tot als eerste van het aardgas afgaan;
- Duidelijkheid over wie de kosten van de energietransitie gaat betalen. Zeker ook voor de mensen met een smalle beurs;
- De gemeente dient eerst een degelijke isolatiestrategie te ontwikkelen en pas daarna stappen nemen om van het aardgas af te gaan. Dit betekent dat de buurten niet bij de eerste buurten zouden moeten behoren die van het gas afgaan;
- Er ontbreekt transparante onderbouwing van de berekeningen zoals gepresenteerd. Ongelukkig dat de gemiddelde nationale kosten worden gepresenteerd in plaats van de (gemiddelde) eindgebruikerskosten. Dit geeft bewoners geen goed beeld van de kosten;
- Is de ambitie dat huizen in Gouda uiterlijk 2040 van het gas af gaan niet te ambitieus? Kan niet beter bij het landelijke doelstelling 2050 worden aangesloten;
- Past voor onze buurten een "korte termijn" (10 jaar) ambitie om van het gas af te gaan het best in een lange termijn ambitie om energie/CO2-neutraal te zijn in 2050?

Bovenstaande vragen moeten door de gemeente worden aangepakt/opgelost. Er lijken dan voldoende kansen te zijn om het buurtproces van isoleren, zonnepaneelacties en CO2 reductie actief door te zetten en uiteindelijk met meer keuzevrijheid en meer zekerheid van het gas af te gaan.